

De zoektocht van iedere vezel

Filosofische poëzie van Gert de Jager en Gilles Boeuf

Twee dichters die al jaren meer expliciet filosofische poëzie publiceren, **Gilles Boeuf** en **Gert de Jager**, bleven met hun werk wat onder de radar. Het begrip *minor poet* is onmiskenbaar op hen van toepassing. Beiden gaven in 2020 een nieuwe bundel uit bij een uitgever in de marge, een reden om eens aandacht aan hun werk te besteden. Van Boeuf verscheen *Generaties* en van De Jager *Het grote roeren*.

PETER VAN LIER

Gert de Jager © Archief auteur

In de moderne en hedendaagse Nederlandse poëzie is er een opvallende hoeveelheid dichters aan te wijzen met een filosofische achtergrond of met een grote filosofische interesse. Belangrijke naoorlogse dichters als Hans Faverey en Kees Ouwens waren duidelijk gegrepen door een filosofische thematiek. Faverey bevond zich in zijn poëzie voortdurend op de grens tussen zijn en niet-zijn, Ouwens bleef een oeuvre lang worstelen met het dualisme tussen lichaam en geest.

Onder de dichters die in de jaren negentig opkwamen hebben Arjen Duinker, K. Michel, Henk van der Waal en Mustafa Stitou filosofie gestudeerd, en ook voor Lieke Marsman en Hannah van Binsbergen, die in de voorbije tien jaar debuteerden, gaat dat op. De meesten onder hen schrijven poëzie waarin de filosofie niet al te nadrukkelijk zichtbaar is, eerder doorschemert.

In het titelgedicht van de bundel *Het grote roeren* toont De Jager zijn filosofische intenties. Hij begint dit gedicht met een heel typerend zinnetje: 'Ik verbeeldde me iets.' Wat dat iets is verklaart hij in de volgende zin: 'Aardkleur en hemelblauw vermengen zich in het grote / roeren van wat zichtbaar wordt voor wie maar wil, / dacht of dichtte ik.' De aanleiding voor het gedicht is gefundeerd in de wereld met zijn kleuren, maar door het verbeelden, willen en denken zo te benadrukken is het dichten meer een daad van actief toe-eigenen dan van

passief ontvangen. 'Het grote roeren' is daardoor nadrukkelijk een filosofische bezigheid die het primaire ervaren in belangrijke mate verdringt.

De slotregels van het gedicht handelen desondanks over een schrijnend verlangen om het denken achter zich te laten en met de ander of het andere samen te vallen:

Ik hoor mijn stem, een fluisteren eerst,
een zingen later.
Ik – haar gezicht zie ik niet – hoor mijn moeders stem.
Ze valt in (of bij),
Alles wat er nu is: één stem.

De dichter lijkt wel degelijk te geloven in de kracht en de mogelijkheden van zijn poëzie: het fluisteren gaat over in zingen en de reëel afwezige moeder zingt in de verbeelding mee.

Ook het gedicht 'Grote steden' getuigt van het verlangen om de wereld nabij te zijn en er eventueel mee samen te vallen. Het begint met 'ik schreef een gedicht' en opnieuw liggen het verstand en de wil ten grondslag aan de gewenste ervaring van verbondenheid:

In dat gedicht schiep ik ruimte
om de dingen
te omarmen, de mensen
en de dingen,
de mensen ook: die allemaal,
mensen en dingen.

Toch blijkt de verbeelding in deze bundel de afstand tot de omringende wereld vaak niet te kunnen overbruggen. Wat de dichter in het eerste gedicht wil ervaren is het 'Dit hier nu, / dit hier nu' (de herhaling benadrukt zijn ultieme verlangen naar de vanzelfsprekende en volledige aanwezigheid van wat zich aan hem voordoet). In de regels die volgen slaan desondanks de vervreemding en de vertwijfeling toe: 'Moet ik schrijven dat hij opkeek, / zijn lenzen voelde prikken, / het raam zag, kale bomen?' Het failliet van zijn streven om de kloof tussen ik en wereld te dichten laat zich geregeld onbarmhartig voelen in deze bundel. Ook het gedicht 'Grote steden', waaruit ik hierboven nog zo hoopvol citeerde, eindigt in ontluistering:

Mijn montages!
De dingen!
Ze bleven wat ze waren!
Volgens hun natuur!
Zeiden niets terug!
Niets!
De werkelijkheid toont zijn/haar leegte!

Al die uitroepetekens laten zien hoe de dichter overweldigd is geraakt door de realiteit, helaas niet in haar aanwezigheid maar in haar afwezigheid. Sartes walging is hier niet heel ver weg.

Ook bij het zien van oude foto's slaat de vertwijfeling toe: 'De huizen zijn weg en / wat niet al: niets dan / die foto's, zou je denken, / maar mijn hand begint te trillen, die van nu', staat er geschreven in het gedicht 'Haar grote alsof'. Een zekere wanhoop klinkt door in deze woorden. Het vertrouwen in zijn poëtica, gebaseerd op een wereld die aanwezig en benaderbaar is, lijkt hier op het spel te staan.

Diezelfde huiver ten aanzien van het afwezige doortrekt *Generaties* van Gilles Boeuf. Ook bij hem is een aanwezig dit, hier en nu waarmee hij zich verbonden voelt het moeilijkst te ervaren, blijkt al meteen in het openingsgedicht:

ik wilde mezelf wel
aanbieden, helemaal
en wilde uit de verte mezelf oppakken en celmatig
neersmijten op jouw weg – gooide ik mezelf neer
om in foetushouding
echt te worden, heel echt

Wie de jij is achter 'jouw weg' is niet helemaal duidelijk, maar wat in ieder geval duidelijk is, is dat het beschreven personage de scheiding tussen zichzelf en de ander of het andere wil opheffen. Niets minder dan een hergeboorte wordt verlangd om dat te bewerkstelligen.

In het tweede gedicht uit de bundel is er werkelijk sprake van een hergeboorte. Maar in plaats van de ervaring van nabijheid lees ik afstand in de woorden 'met stomheid geslagen kom ik aan de grens / van het mysterie van het gelijk geblevene'. Dat gebeurt 'in de zachte lichten van de